

İNSAN HAKLARI VE MAZLUMLAR İÇİN DAYANIŞMA DERNEĞİ

THE ASSOCIATION OF HUMAN RIGHTS AND SOLIDARITY FOR OPPRESSED PEOPLE

SAVAŞIN 5. YILINDA ADANA'DAKİ SURIYELİLER RAPORU

GİRİŞ

3-4 yıldır memleketlerinde yaşanan yoğun savaştan kaçan Suriyelilerin sığındıkları şehirlerden biri olan Adana, aldığı 150 000'e yakın mülteci ile nüfusu bir kez daha şişmiştir. Son birkaç yılda yaşanan bu hareketliliğin şehri nasıl etkileyeceği hesap edilemediğinden, sorunlar işin içinden çıkılmaz hale gelmek üzeredir. Yaklaşık bir yıl önce hazırladığımız “Adana'daki Suriyeliler” raporumuzda konuya değişik boyutlarıyla yaklaşmaya çalışarak, bazı önlemlerin alınması gerektiğini belirtmiştik. O zamandan bu yana sağlıktan eğitime birtakım tedbirler alınıp adımlar atılmış olsa da sorunlar boyut değiştirerek derinleşmeye devam etti. Özellikle sağlıkta devlet birçok tedbir almaya çalışırken, zamanla bu tedbirler Suriyelileri zor durumlarda bırakmaya başlamıştır. Sistem değişikliği özellikle hastanelerde Suriyelileri zor durumda bırakmaktadır. Suriyelilere dönük ideolojik ve hakir tavırlara da zaman zaman rastlanmaktadır. Eğitim alanında Suriyelilere yönelik bir okullaşma gözlenmeye başlanmışsa da, yetersizliği yanı sıra nitelikli bir eğitimden uzak oluşu sorun olarak durmaktadır. Eğitim alanında Valiliğin Suriyelileri Türk okullarına yönlendirmeye başlaması zamanının geldiğini söylememize rağmen bu görüşümüz kabul görmemektedir. Aslında merkezi hükümet halen gelenlerin savaş sonrası memleketlerine döneceğini hesap etmesine rağmen savaşın kısa sürede bitme umudunun olmaması yanı sıra bitse dahi, gelenlerin ne kadarının döneceğinin bilinmemesi bu görüşümüzün dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Gelenlerin entegrasyon süreci okullardaki çocuklarının eğitiminden başlanmalıdır. Ayrıca Suriye'de yaşanan her bombalama şehre giren mültecileri artırmakta, Güney Adana'da kiralık dükkânların bile insanlarla dolmasına sebep olmaktadır.

AİLE SAĞLIĞI MERKEZLERİ VE HASTANELERDE YAŞANAN SORUNLAR

Çok yaygın olmamakla beraber ASM'lerde Suriyelileri muayene etmede bir isteksizlik göze çarpmaktadır. ASM'lerde sağlık çalışanları dil sorununu gündeme getirmelerine rağmen, Suriyelilerin geçen sürede dertlerini az çok anlatacak konuma gelmiş olmaları bu sorunu biraz hafifletmiş gibidir. Buna rağmen yanlış teşhis endişesi, muayene konusunda Suriyelileri mağdur edebilmektedir. Bir diğer sorun da hastayı direk muayene etmeden hastaneye sevk ederek göndermedir. Dil konusu bunda etkili olmaktadır. Bu konuyla ilgili Suriyelilerin yoğun yaşadıkları güney bölgeleri ASM'lerde tercüman bulundurulmasını geçen raporumuzda da tavsiye etmemize rağmen, geçen sürede hastanelerdeki tercümanların sayısı bile azaltılmaya başlanmıştır. Gönüllülerden tercüman olmak

İNSAN HAKLARI VE MAZLUMLAR İÇİN DAYANIŞMA DERNEĞİ THE ASSOCIATION OF HUMAN RIGHTS AND SOLIDARITY FOR OPPRESSED PEOPLE

isteyenler olabilir. Ya da ucuz maliyetli asgari ücretli tercümanlar istihdam edilebilir. Bu konuda telefonla tercüme yaptırılacak bir hat bile oluşturulabilir. Sağlık çalışanlarının Müdürlüğün uyguladığı sistemi bilmemeleri, yazışmaları takip etmemeleri de ayrı bir mağduriyet sebebi olabilmektedir. Suriyelilerin sağlık hizmetlerinden faydalanması hususunda daha önceki raporumuzda yaptığımız bir diğer öneri de komşu Hatay, Gaziantep gibi illerde uygulanan Suriyelilere hizmet veren sağlık tesislerinin kurulmasıdır. Bunun için öncelikle yoğun olarak Suriyelilerin bulunduğu yerlerin tespit edilmesi gerekir. Özellikle güney mahallelerde Suriyeli doktor ve hemşirelerin çalıştığı polikliniklerin açılması düşünülebilir.

Adana'daki Suriyelilere yardım eden Sivil Toplum Örgütlerinin temsilcileriyle yaptığımız görüşmelerde, ASM'lerde Suriyelilere bakılmamasının sık rastladıkları bir durum olduğunu söylemektedirler. Bu durumu kendilerinin en üst düzeyde şikâyet etmelerine rağmen sonuç alamadıklarını söylemektedir. ASM'lerde Suriyelilerin ilaçlarını yazdırmakta da zorluk çektiklerini, 10 Suriyeliden birinin doğru dürüst muayene olabildiğini söylemektedir.

Aile Sağlığı Merkezlerinde Suriyelilere yapılan işlemlerde ücretlendirme yapılarak bunun o merkezde çalışanlara aktarılması etkili bir sağlık hizmeti sağlayabilir. Bir diğer öneri olarak, Suriyelilerin yoğun yaşadıkları mahallelerdeki Aile Sağlığı Merkezlerinin personel sayısının artırılmasını getirebiliriz. Bu merkezler ise Gürpınar, Meydan, Yeşilyuva, Mirzaçelebi, Dağlıoğlu, Hürriyet, Gülbahçesi, 19 Mayıs, Levent, Akıncılar, Fevzipaşa, Narlıca, Yeşilevler Aile Sağlığı Merkezleridir. Buralarda doktor ve hemşire sayıları artırılabilir. Şehre bu kadar nüfus girmiş olmasına rağmen, bunu görmezden gelip tedbir alınmaması hem çalışanlara, hem hizmet bekleyen her kesime haksızlıktır. Sonuç olarak gelenlerle ilgilenmek hem fazladan sağlık mensuplarını meşgul etmekte, hem de dil dolayısıyla muayeneleri daha zor olmaktadır. Tüm bunlar iş yükünü arttırmakta, sağlık çalışanları yıpratmaktadır. Çalışanların bu durumu da gözetilerek yaptıkları işten bıktırmadan, iş yüklerine göre emeklerinin karşılığını almaları da sağlanabilir.

Adana'da Suriyelilerin diğer Türk vatandaşları gibi hastanelere direk gidememeleri ayrı bir mağduriyet sebebi olmaktadır. Sevksiz geldikleri için hastanelerden geri gönderilmektedirler. Zaten Suriyelilerin hastanelere ulaşımı ciddi bir maddi külfet olmanın yanı sıra dil bilmemeleri işlerini daha da zorlaştırmaktadır. Yol parası, düşük gelirle yaşamaya çalışan bu insanlar için büyük sorundur. Hastane yetkililerinden Hatay'dan getirilen sevksiz bir hastanın Hatay'a geri gönderildiği bilgisi bize ulaşmıştır. Bu ve benzer bürokratik engeller ve koordinasyon eksiklikleri ciddi hak ihlallerine sebep olmaktadır. Türkiye'nin herhangi bir yerinde kimlik numarası almış bir Suriyelinin şehir değiştirmesi halinde sağlık başta olmak üzere birçok hizmetten yararlanamaması ayrı bir sorundur. Tüm Türkiye'de

İNSAN HAKLARI VE MAZLUMLAR İÇİN DAYANIŞMA DERNEĞİ THE ASSOCIATION OF HUMAN RIGHTS AND SOLIDARITY FOR OPPRESSED PEOPLE

geçerli olan bir sisteme geçilmesi gerekir. Çünkü şehir değiştirmelere sık rastlanmakta, bu da mağduriyetlere sebep olabilmektedir.

Suriyelilerin sağlık sorunlarını çözmeye aşamalı bir sevk sistemi Sağlık Müdürlüğü tarafından kurulmuş, önce Devlet Hastanesi veya Aşkın Tüfekçi Hastanesi'ne oradan da yine sevkle Numune ve gerekirse Balcalı Hastanesi'ne sevk edilerek tedavi süreci işletilmektedir. İkinci basamaktan sonra Araştırma ve Üniversite Hastanelerine sevk istenebilir. Ancak 1. Basamak olan Aile Sağlığı Merkezlerinden diğer vatandaşlardan istenmediği gibi sevk istenmemesi gerekir. Bu hastanelerde bazı polikliniklerin belirli sayıda Suriyeli hasta bakma kotası koyması hasta hakları ihlalidir. Meydan Çocuk Hastanesi'nin camına Arapça ve Türkçe "Suriyelilere bakmıyoruz." yazısı asılması ayıbına dahi rastlanmıştır.

Bir diğer sorun Suriyelilerin eczanelerden ilaç almada çektikleri zorluklardır. Eczaneler az evvel anlattığımız sevk sisteminde 1. Basamağı (ASM basamağı) görmeyen reçeteleri vermemektedirler. Hastaneler gelen hastayı kabul ettiğinde ASM sevki olmayan Suriyeli hastanın ilaçlarını kendisinin alması gerekmektedir. ASM'lerin de yukarıda saydığımız sorunları olduğundan hasta ortada kalabilmektedir. Hastane reçetelerinin de eczanelerden alınabilmesi için düzenleme gerekli görülmektedir. Eczanelerin Suriyelilere ilaç temin etmede bilgi eksiklikleri göze çarpmaktadır. Kurulan sistemden haberi olmayan eczaneler bulunmaktadır. Aynı zamanda bazı eczaneler külfetli gördüğünden Suriyelilerin ilaçlarıyla uğraşmak istememektedir.

Özel ve uzun tedaviye ihtiyaç duyan, ağır yaralı ve bir şekilde hastanelere ulaştırılmış Suriyeli hastaların mağduriyetleri de ayrı bir konudur. Bu tip hastalar zaman zaman sahipsiz kalmakta, tedavi sonrası geri gönderme icap ettiğinde ambulans temin edilememekte, yüksek meblağlarla taksi tutularak sağlıksız şartlarda sevkler yapılmaktadır. Ayrıca bazı hastaların pahalı ilaçları temin edilememekte, hasta yakınları ancak yardımlarla bunları temin edebilmekte veya edememektedir. Kimlik temin eden Suriyeliler şehir değiştirdiğinde muayene olamamaktadır. Balcalı Hastanesi'nde bir tercüman çetesi bulunmakta, para karşılığı ameliyat ettireceklerini söylemektedirler. Hastanelerde tercüman sayısı azalmıştır. Devlet Hastanesinde şu anda 30 hastaya bir tercüman düşmektedir. Özellikle hastanelerde Suriyelilerin danışacağı Danışma Masası kurulması düşünülebilir. Ayrıca hastanelerde yön levhaları Arapça asılabilir. Bununla beraber bilgi ve gerekirse şikâyet etme amaçlı Suriyelilerin özel kullanacakları telefon hattı kullanılabilir. Sağlık Bakanlığının özel 184 hattına Arapça bilen personeller de hizmet verebilir. Hem Aile Sağlığı Merkezlerinde hem de hastanelerde rastlanılan sık durumlar için ve yol gösterici broşürler da hazırlanıp dağıtılabilir.

İNSAN HAKLARI VE MAZLUMLAR İÇİN DAYANIŞMA DERNEĞİ THE ASSOCIATION OF HUMAN RIGHTS AND SOLIDARITY FOR OPPRESSED PEOPLE

Sağlık alanında Suriyelilere dönük bir bilinçlendirme faaliyetine de girmek gerekmektedir. Bu konuda Arapça broşürler ve kamu spotları hazırlanabilir. Özellikle aşılar, gebe izlemleri düzenli yapılmamaktadır. Sağlıksız yerlerde barınan, oldukça sağlıksız şart ve ortamlarda çalışan ve düzenli beslenemeyen bu kitlenin sağlık kurumlarına yollarının düşmesi ise mukadderdir.

Adana'daki hastanelerin yoğun Suriyeli göçünden sonra şehrin yükünü kaldırabilmesi mümkün görünmemektedir. Güney Adana'da bir tane bile devlet hastanesinin olmaması sorunun bir başka boyutunu göstermektedir. Sağlık alanında acilen tedbirler alınması bu kadar insan şehre girmemiş gibi davranmaktan vazgeçilmesi gerekir.

EĞİTİM VE OKULLARDA YAŞANAN SORUNLAR

Adana'da Suriyelilere dönük müstakil okulların kurulması iki senedir gündemde olmasına ve bütçesinin UNİCEF tarafından karşılanacağı sözüne rağmen Adana bürokrasisi bu işte sınıfta kalmıştır. Adana'da hızla yapılacak prefabrik iki okula acil ihtiyaç vardır. Özellikle Adana'daki Suriyeli çocukların ancak yarısının okullara devam ettiğini düşündüğümüzde sorunun aciliyeti anlaşılabilir. Bu konuda yer bulma sorunu gündeme getirilmesine rağmen asıl mesele Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ve AFAD yetkililerinin duyarsızlığıdır.

Adana'da Milli Eğitim Müdürlüğü ile yapılan koordinasyon ile bazı okullarda Suriyeli çocuklar kendi öğretmen ve müfredatlarıyla eğitime başlamalarına rağmen sorunlar bulunmaktadır. Edindiğimiz bilgilere göre okulların Suriyelilerin yoğun yaşadıkları bölgeden uzak olması ulaşım sorununu gündeme getirmektedir. Okula başlayan çocukların yüzde otuzu bu yüzden başladıkları okulu terk etmek zorunda kalmışlardır. Örneğin yoğun yerleşilen Meydan ve Dumlupınar Mahallelerinde okul olmadığından Erkek Lisesi'nin yanındaki Necdet Kahraman İmam Hatip Ortaokulu'na çocuklar gitmek zorunda kalmışlardır. Uzak olmanın yanı sıra birkaç kez yaşanan dövülme vakası yüzünden aileler bu okula çocuklarını göndermede tereddütler yaşamaktadır. Zaten Adana'daki 25 bin Suriyeli çocuğun yarısı okullara devam ediyor gözükmemektedir. Bu anlamda eğitim konusunda problemler devam etmektedir. Mevcut okullara Milli Eğitim Müdürlüğü katkıda bulunmamakta sadece binaları kullanılmaktadır. Temizlik yapılması için bir sivil toplum örgütü eleman tutmaktadır. Ayrıca aynı dernek UNİCEF tarafından 220 dolar olarak belirlenen ve çoğu zaman gecikmeli ödenen öğretmenlerin maaşları yeterli gelmediğinden onlara gıda paketi de vermektedir. Öğrencilerin kırtasiye ve dersliklerin donatım malzemesi ihtiyaçları da yeterince karşılanamamaktadır. Koordinatör olarak Milli Eğitim Müdürlüğü'nün atadığı öğretmenler duyarsız, öğretmenleri idare etmekten uzaktır. Zaten öğretmen belirleme konusunda da sağlıksız bir tutum

İNSAN HAKLARI VE MAZLUMLAR İÇİN DAYANIŞMA DERNEĞİ

THE ASSOCIATION OF HUMAN RIGHTS AND SOLIDARITY FOR OPPRESSED PEOPLE

vardır. Milli Eğitim Müdürlüğü'nün bu konuya el atması, fazla öğretmen istihdamının önüne geçmesi, liyakatli öğretmenleri bulması gerekmektedir. Şu anda bu yüzden okullarda düzeyli eğitim de verilememektedir. Özel Suriyeliler okulunda ise nispeten nitelikli eğitim verilebilmektedir.

Suriyelilerin çocuklarını okula göndermemelerinin sebebi okulların uzak olmasının yanı sıra, çocukları çalıştırmalarıdır. Fakirlik had safhada olunca ma-aile çalışmak zorunda kalmaktadır. Küçük çocukların kavşaklarda dilendirilmesi herkesi rahatsız etmektedir. Yine bir sivil toplum örgütü yetkilileri: "Gayretlerimizle bu çocuklar okula kazandırılınca annelerin aynı işi yaptıklarını gözlemlediklerini söylemişlerdir."

Eğitim hususunda söylenecek en önemli şey Suriyelilerin toplumumuza entegrasyonunda Milli Eğitimin okullarına devam etmelerinin gerektiğidir. Özellikle küçük yaş guruplarındaki çocukların bu okullara devam etmelerinin teşvik edilmesi gerekir. Dil öğrenme bu yaşlarda daha kolay olmakta, çocuk zamanla hem okuma yazmayı, hem konuşmayı rahatlıkla öğrenebilmektedir. Aynı zamanda ailelerine de dil öğrenme ve diğer işlerinde yardımcı olmaktadır. Toplum içinde ve hastanelerde çocuklar anne babalarına yardımcı olmakta, yol göstermektedirler. Çocukların okullara devam sorunu ancak bu şekilde aşılabilir. Her mahallede Suriyeliler için okul bulunmamakta, fakat bizim okullar bulunmaktadır. Hükümetin bu konuda tedbirler alması, teşviklerde bulunması gerekmektedir. Eğitimin başka türlü yaygınlaşması mümkün görünmemektedir. Türk okullarına kayıtları yapılırsa devamları takip de edilebilir. Eğitimsiz bir kitlenin ileriki yıllarda açacağı problemler iyi hesap edilmelidir. Türk adet, gelenek, kültür, kanun, ahlak, yaşantı ve demokrasi kültürü öğretilerek doğru bir entegrasyon gerçekleşebilir. Başlanması gereken yer ise okullardır.

İSTİHDAM VE BARINMA SORUNLARI

Yardım derneklerinin anlattıklarına göre iş hayatında Adana'da yaşayan Suriyeliler çok zor şartlarda çalışmaktadır. Bu konuda istismar korkunç boyutlara varmış durumdadır. Sabahın erken saatlerinden akşam karanlığına kadar bahçelerde çalıştırılan Suriyelilere 20 – 25 TL ücret ödenmektedir. Bir gün sonra çoğu aynı işe gidememektedir. Çünkü bahçelerde işe gidenler bir gün sonra işe gidemeyecek kadar rahatsızlanmaktadır. Tekstil alanında çalışanlara da aylık 400 – 500 TL aylık ücret ödenmektedir. Yoğun mesai ile çalıştırılan bu insanların emekleri istismar edilmektedir. Kavşakta su, simit satma gibi işlerde çalışan çocuklar herkesin gördüğü manzaralardır.

Barınma hususunda istismar had safhadadır. Güney mahallelerinde kiralık ev nerdeyse kalmadığı gibi, kira ücretleri anormal artmıştır. Kendi elektrik, su paralarını kiracılarına ödetiren ev sahiplerine rastlanmaktadır. Ev bulamayanlar bu bölgede iş yerlerine yerleşmek zorunda kalmaktadır.

İNSAN HAKLARI VE MAZLUMLAR İÇİN DAYANIŞMA DERNEĞİ THE ASSOCIATION OF HUMAN RIGHTS AND SOLIDARITY FOR OPPRESSED PEOPLE

Tek oda evde 8'i yetim 12 kişinin kaldığını ve bunlardan 350TL kira istendiğini Fukara Der tespit etmiştir. Yine bir Türkmen ailesinin üç odalı evinde yüz kişinin kaldığı görülmüştür. Ev eşyası sıkıntısı ise had safhadadır. Adana'ya sürekli yeni aileler gelmeye de devam etmektedir. Yüreğir'de halen çadırda kalanlar bulunmaktadır. Zor durumda kalanlar eşyalarını satmak zorunda kalmakta, sonra tekrar eşya bağışı almaktadırlar.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Merkezi hükümetin Suriyeliler konusunda sağlıklı bir politikası bulunmamaktadır. Halen gelenlerin kısa sürede geri döneleceği hesap edilerek planlamalar, düzenlemeler yapılmaktadır. İnsani olarak yardım yapılması, kampların açılması, sağlık hizmetlerinden faydalandırma, eğitim ortamlarını hazırlama iyi niyetli ama yeterli çabalar değildir. Kalma süreleri arttıkça, yani savaş süresi uzadıkça geri dönüşler azalacaktır. Toplumla entegre edilmeme durumunda da gettolaşma ve çatışma olma ihtimali artmaktadır. Münferit menfi olaylar toplumsal patlamalara dönüşebilecektir. Adana örneğinde şimdiye kadar toplumsal bir hadiseye rastlanmasa da böyle bir tehlike mevcuttur. Adana tarihi boyunca değişik kültürleri bir arada yaşatabilmiş kent olması bir avantaj sağlıyor gözükmektedir. Ayrıca kültür ve medeniyet havzası olarak gelenler toplumuza yabancı değillerdir. Fakat üç ana mesele önem kazanmaktadır: Bunlar da dil sorunu, eğitim ve istihdamdır. Dil ve eğitim meselesini birlikte düşünmek gerekir. Yukarda Türk okullarına teşvik edilmeleri gerektiğini belirttik. Dil sorunu da zamanla okullar vasıtasıyla çözülebilir.

Şu ana kadar büyük bir çatışma yaşanmaması vicdanı baskılamadan kaynaklanmaktadır. Gelenlere merhametli davranma, yolda kalmışa, zor durumda olana yardım etme bizim en temel değerlerimizdir. Fakat zamanla bu vicdanı baskılama azalır ve gelenler göze batmaya başlarsa sorunlar çıkabilir. Münferit bir olay büyüyebilir, toplumsal çatışmaya sebep olabilir. O yüzden gelenlerin entegrasyonu önem kazanmakta, bu hususta devletin tedbir alması gerekmektedir. İstihdam alanında gelenleri eğitmek ve yönlendirmek gerekebilir. Meslek liseleri, Mesleki Eğitim Merkezleri, Halk Eğitim Merkezleri ve belediyelerin açtığı mesleki kursları değerlendirmek gerekir.

Diyanetin yaptığı kardeşlik çağrılarının da etkili olduğunu belirtmek isteriz. Müftülüğün, camilerin işin içine daha çok girmesi ve sürekli kampanyalar yapması etkili olacaktır. Vaaz ve nasihatlerde, hutbelerde yapılan kardeşlik çağrısı insanları etkilemektedir. Camilerde kullanılmayan halılar, kilimler değerlendirilmelidir. Her caminin yardım toplama yerlerine dönüşmesi sağlanmalıdır.

İNSAN HAKLARI VE MAZLUMLAR İÇİN DAYANIŞMA DERNEĞİ THE ASSOCIATION OF HUMAN RIGHTS AND SOLIDARITY FOR OPPRESSED PEOPLE

Bütün bunların ışığında aşağıdaki hususların göz önünde bulundurulması gerekir.

1. Suriyeli ailelerin rahatça gidebilecekleri ve çalışanların da Suriyeli sağlıkçıların olduğu ASM'ler oluşturulmalıdır. Hastanelerde rehberlik ve yönlendirmeler daha aktif yapılmalı Arapça bilen tercüman sayısı artırılmalıdır.
2. Suriyelilerin yoğun oldukları bölgelere okullar açılmalı, bu okullara da Suriyeli öğretmenler görevlendirilmelidir. Özellikle Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri de sağlanmalıdır.
3. Suriyeli çalışanların çalışma koşulları düzeltilmeli hak ettikleri emeklerinin karşılığını almaları sağlanmalıdır.
4. Hem camilerde hem medyada kardeşlik vurgusu daha sık yapılmalıdır.
5. Vakıf ve derneklerin bu soruna katılımları daha düzenli ve işlevsel hale getirilmelidir.
6. Son olarak da diğer illerde olduğu gibi şehrimizde de kurumlar arası eşgüdüm sağlanması için şu öneriyi getirebiliriz:

Suriyelilerin ilimize ve ülkemize yük getiren değil katma değer sağlayan bireyler olması için Adana valiliğinin öncülüğünde Büyükşehir belediye başkanı, ilçe belediye başkanları, Ticaret ve Sanayi Odaları başkanları ile İl Müdürlerinden oluşan bir kurul oluşturulmalıdır. Bu kurul yılda en az üç defa toplanarak Suriyelilerle ilgili görüş alışverişinde bulunup, sorunların en aza indirilmesi için iş birliği ve eş güdümü sağlayacak bir şekilde çalışmalıdır.